

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 42

(2000-2001)

Om lov om endring i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og i lov om foretakspensjon

*Tilråding fra Finansdepartementet av 2. mars 2001, godkjent
i statsråd samme dag.*

1 Innledning

Finansdepartementet fremmer i denne odelstingsproposisjonen forslag om enkelte endringer i lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) og i lov 24. mars 2000 nr. 26 om foretakspensjon, slik den lyder etter endringslov 21. desember 2000 nr. 17, som trådte i kraft 1. januar 2001. De foreslåtte lovendringene omhandler to separate forhold. For det første foreslår departementet regler som innebærer at midler knyttet til alderspensjonen i ordninger opprettet etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og for ordninger med engangsbetalt alderspensjon etter lov om foretakspensjon kan forvaltes med såkalt kollektivt investeringsvalg. Dette forslaget omfatter utelukkende alderspensjonen i ordningene, og vil ikke ha betydning for eventuelle uføre- og etterlatte dekninger. Forslaget vil videre heller ikke ha betydning for ordninger med ytelsesbasert alderspensjon med investeringsvalg opprettet etter lov om foretakspensjon, ettersom lovens § 11-1 inneholder regler som allerede er tilpasset særtrekene ved slike ordninger. Departementet foreslår for det andre at premiere- og uførepensjon, premiefritak ved uførhet og etterlatte pensjoner, som også i alle tilfeller er ytelsesbaserte pensjoner, skal kunne forvaltes med investeringsvalg av foretaket etter de samme prinsipper som gjelder for ytelsesbasert alderspensjon etter lov om foretakspensjon, jf. lov om foretakspensjon § 11-1. Vurderingene knyttet til dette siste forholdet er samlet i kapittel 3 i proposisjonen, med tilhørende forslag til endringer i lov om foretakspensjon § 11-1, og kan leses uavhengig av proposisjonen for øvrig.

Forslaget til endringer i lov om foretakspensjon og i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold er samlet i ett lovforslag. Forslaget om kollektivt investeringsvalg for alderspensjon må ses på bakgrunn av at Finansdepartementet i Ot. prp. nr. 20 (2000-2001) Om lov om endringer i lov om foretakspensjon m.v. varslet at en ville fremme forslag til endringer i lov om foretakspensjon og i lov om innskuddspensjon slik at pensjonsordningene kunne opprettes med kollektivt investeringsvalg, og slik at løsningene i de to lovene kunne ses i sammenheng. Lovforslaget innebærer en oppfølging av Stortingets vedtak om å be Regjeringen fremme forslag om kollektivt investeringsvalg i lov om innskuddspensjon og for engangsbetalt alderspensjon i lov om foretakspensjon, jf. Innst. O. nr. 2 (2000-2001) om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) og Innst. O. nr. 39 (2000-2001) om lov om endringer i lov om foretakspensjon m.v.

I kapittel 4 er det gitt en omtale av de vilkår som stilles når livsforsikringselskaper forvalter kapital, uten at det er risiko knyttet til liv eller helse ved produktet.

2 Kollektivt investeringsvalg for alderspensjon

2.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Forarbeidene til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold

Regjeringen fremmet forslag til lov om innskuddspensjon i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven). Etter forslaget skulle pensjonskapitalen, som er den kapitalen som gir grunnlag for alderspensjon, kunne forvaltes etter tre alternative modeller: (1) felles forvaltning i samsvar med de regler som gjelder for den institusjon der ordningen er opprettet (dvs. helt ordinær fellesportefølje), (2) felles forvaltning som én investeringsportefølje med kollektivt investeringsvalg for foretaket, eller (3) som en ordning hvor den enkelte arbeidstaker hadde investeringsvalget for egen pensjonskonto i den institusjonen ordningen er opprettet.

De tre foreslåtte modellene for forvaltning av pensjonskapitalen i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) tilsvarte de modeller som ble anbefalt av lovutvalget som utarbeidet utkast til lov, jf. NOU 1999: 32. Lovutvalget anbefalte at reglene om investeringsvalg ble utformet med utgangspunkt i at beslutningsmyndighet ved investeringsvalg og risiko som følge av valget i hovedsak må plasseres hos samme aktør, slik at den som foretar valget også bærer konsekvensene av valget. Formålet med dette var å unngå at arbeidstakerne skulle kunne bli påført tap som følge av beslutninger de selv ikke kunne påvirke. I tråd med dette prinsippet ble det tilsvarende foreslått ulike regler om hvem som skulle bære risikoen ved forvaltning av pensjonskapitalen i ordninger med kollektivt og individuelt investeringsvalg. I ordninger med individuelt investeringsvalg ble det foreslått at medlemmet skulle bære all risiko knyttet til investeringsvalget, men med en mulighet for å kjøpe en avkastningsgaranti i institusjonen. I ordninger med kollektivt investeringsvalg ble det foreslått at medlemmene skulle garanteres mot at pensjonskapitalen ble redusert, også kalt 0-garanti. Forpliktelsen kunne etter lovforslaget i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) oppfylles ved at foretaket kjøpte en avkastningsgaranti i institusjonen, eller ved at foretaket tilførte ordningen ekstra midler dersom avkastningen i porteføljen ble negativ, jf. lovforslaget § 3-3 tredje ledd. Etter lovforslaget i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) kunne foretaket benytte ordningens innskuddsfond til å dekke denne forpliktelsen, jf. lovforslaget §§ 3-3 tredje ledd og 9-3 første ledd punkt b.

Isolert sett kunne foretakets ansvar etter lovforslaget § 3-3 i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) føre til at pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg framsto som mer belastende for foretaket enn ordninger hvor arbeidstaker selv hadde egen pensjonskonto med investeringsvalg. Motstykket til den foreslåtte løsningen var imidlertid at foretaket skulle kunne bestemme at deler av den avkastning som oppnås på porteføljen skulle overføres til foretakets innskuddsfond, jf. Ot. prp. nr. 71 (1999-2000), lovforslaget § 3-3 fjerde ledd. Gjennom å måtte ta ansvar for tap, samtidig som innskuddsfondet kunne tilføres

andel av overskudd, ville foretaket ha motivasjon for en best mulig forvaltning av kapitalen.

Ved behandlingen av Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) valgte Stortinget å utelate bestemmelsene om forvaltning med kollektivt investeringsvalg. Et flertall i finanskomiteen, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, uttalte i denne sammenheng at de hadde merket seg at flere høringsinstanser hadde uttalt at modellen med kollektivt investeringsvalg, slik den ble foreslått i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000), ikke ville være attraktiv. Dette flertallet uttalte bl. a. følgende om forslaget, jf. Innst. O. nr. 2 (2000-2001) side 22:

«Flertallet vil påpeke at sparing til pensjonsalderen i arbeidsforhold er langsiktig sparing. Det er følgelig avkastning over hele spareperioden og ikke avkastning i det enkelte år som er mest relevant for nivået på arbeidstakers alderspensjon. Lav risikoprofil på langsiktig pensjonsparing vil normalt gi forventet lav avkastning på sikt slik at arbeidstakernes alderspensjon reduseres. Flertallet mener at et krav om årlig 0-prosentgaranti utgjør en uheldig fokusering på eventuell kortsiktig verdireduksjon i arbeidstakerenes pensjonskapital, og går inn for at dette årlige kravet bortfaller og ber Regjeringen komme tilbake med forslag i tråd med dette.»

Flertallet uttalte videre i Innst. O. nr. 2 (2000-2001) side 22:

«Flertallet merker seg at det har kommet frem under høringen at slike betingelser som departementet foreslår ikke er implementert i andre land med innskuddspensjon. Flertallet vil bemerke at det grunnleggende prinsippet ved innskuddsordninger er at arbeidsgivers ansvar er begrenset til å betale årets innskudd. Flertallet vil likevel påpeke at verdireduksjon mot slutten av den yrkesaktive perioden kan gi uheldig utslag på årlig alderspensjon. Det har fremkommet under flertallets høring at det i andre land som har innskuddsbasert tjenestepensjon er praksis at arbeidstakere med få år igjen til pensjonsalder flyttes over til investeringsporteføljer med lavere risikoprofil. Slike løsninger praktiseres blant annet i England slik det fremkommer i Kredittilsynets høringsuttalelse. Flertallet mener på denne bakgrunn at det bør gis anledning til å velge investeringsporteføljer med lavere risikoprofil for arbeidstakere med få år igjen til pensjonsalderen, for eksempel 5-7 år. Flertallet går imot Regjeringens forslag til § 3-3.»

Ved behandlingen av lovforslaget 3. november 2000 fattet Stortinget følgende beslutning, jf. Innst. O. nr. 2 (2000-2001):

«Stortinget ber Regjeringen så raskt som mulig om å komme tilbake til spørsmålet om investeringsvalg i foretakspensjon og tilhørende endringer i virksomhetsreglene, slik at endringer i tråd med konkurranseflateutvalgets tilrådinger knyttet til virksomhetsregler i livsforsikring kan implementeres.»

Forarbeidene til lov om endringer i lov om foretakspensjon m.v.

I februar 2000 oppnevnte Finansdepartementet en arbeidsgruppe som skulle utarbeide forslag til lovbestemmelser for innarbeidelse i lov om foretakspensjon som åpnet for pensjonsordninger med såkalt engangsbetalt foretakspensjon, jf. NOU 2000: 13. Arbeidsgruppens utkast til regler om kollektivt investe-

ringsvalg i ordninger med engangsbetalt foretakspensjon, var basert på den samme forutsetning om at beslutningsmyndighet og risiko bør høre sammen, og reglene var utformet som det tilsvarende forslaget i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Ot. prp. nr. 71 (1999-2000) var for øvrig ikke behandlet i Stortinget da arbeidsgruppen utarbeidet sitt utkast til regler om engangsbetalt foretakspensjon.

På bakgrunn av merknadene fra finanskomiteen i Innst. O. nr. 2 (2000-2001), fremmet departementet ikke forslag om regler om kollektivt investeringsvalg for pensjonsordninger med engangsbetalt foretakspensjon i Ot. prp. nr. 20 (2000-2001) Om lov om endringer i lov om foretakspensjon m.v. Departementet varslet imidlertid at en ville komme tilbake med en vurdering av slike regler samtidig som en vurderte reglene om kollektivt investeringsvalg i innskuddsordninger, slik Stortinget hadde bedt om i Innst. O. nr. 2 (2000-2001). Departementet mente at det ville være en fordel å kunne se reglene for disse to typer av ordninger i sammenheng.

Ved behandlingen av Ot. prp. nr. 20 (2000-2001) Om lov om endringer i lov om foretakspensjon m.v. uttalte et flertall i finanskomiteen at den antok at det lot seg gjøre å implementere en modell med kollektivt investeringsvalg i tråd med finanskomiteens merknader raskt, jf. Innst. O. nr. 39 (2000-2001). Flertallet ga uttrykk for at det la stor vekt på at modellen trer i kraft samtidig for lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon, og så tidlig som mulig i 2001. I tråd med finanskomiteens tilrådning i Innst. O. nr. 39 (2000-2001), fattet Stortinget 19. desember 2000 følgende beslutning:

«Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av februar 2001 fremme forslag som åpner for kollektivt investeringsvalg for engangsbetalt foretakspensjon, samt med kollektivt investeringsvalg i innskuddspensjon, basert på Kredittilsynets forslag, samt finanskomiteens føringer i Innst. O. nr. 2 (2000-2001) om lov om innskuddspensjon.»

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at lovforslaget i Ot.prp. nr. 20 (2000-2001) har ført til et lovvedtak som trådte i kraft fra 1. januar 2001, jf. endringslov 21. desember 2000 nr. 107.

Kredittilsynets høringsuttalelser

Departementet legger til grunn at det i Stortingets vedtak siktes til Kredittilsynets høringsuttalelse til NOU 1999: 32 Utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold vedrørende forvaltning av pensjonskapitalen ved kollektivt investeringsvalg for foretaket. Tilsvarende uttalelse fra Kredittilsynet ble også gitt ved høringen av NOU 2000: 13 Årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon. Kredittilsynet hadde følgende synspunkter:

- foretakets plikter bør være begrenset til å betale fastsatte innskudd og den skal ikke ha noe ansvar for å dekke tap på investeringsporteføljen,
- institusjonen kan følgelig heller ikke ha noe subsidært ansvar for å dekke tap på investeringsporteføljen for det tilfellet at foretaket ikke gjør det, og pensjonskapital knyttet til arbeidstakere som nærmer seg pensjonsalder (f. eks. har 5-7 år igjen) bør kunne flyttes over til en egen investeringsportefølge med lavere risikoprofil.

Lovforslaget i denne proposisjonen er i samsvar med disse prinsippene.

2.2 Departementets vurderinger

2.2.1 Innledning

Reglene om kapitalforvaltning er en meget viktig del av lovreguleringen av de kollektive pensjonsordningene. Reglene vil avgjøre hvordan den avkastning som oppnås ved kapitalforvaltningen skal fordeles mellom arbeidstakerne og foretaket, samt hvordan risikoen for tap skal fordeles mellom disse to partene og institusjonen. I forslaget til lov om innskuddspensjon, jf. Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) var det i forhold til partenes rettigheter og plikter i så måte trukket et skille mellom pensjonsordninger med egne pensjonskonti med investeringsvalg for de enkelte medlemmer på den ene side og pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg for foretaket på den annen side. Etter lovforslaget i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) var en ordning med kollektivt investeringsvalg videre kjennetegnet ved at pensjonskapitalen for alderspensjon i ordningen ble forvaltet felles som én investeringsportefølje, og at det var foretaket som hadde investeringsvalget.

For å følge opp Stortingets vedtak ved behandlingen av forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og forslag til lov om endringer i lov om foretakspensjon foreslås det i denne proposisjonen lovregler om kollektivt investeringsvalg for pensjonskapitalen i ordninger opprettet etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold som ikke pålegger foretaket og institusjonen noen plikt til å sikre arbeidstakerne mot at kapitalforvaltningen gir negativt resultat. Departementet foreslår tilsvarende regler også for premiereserven for alderspensjon i pensjonsordning med engangsbetalt foretakspensjon.

Etter lovforslaget i proposisjonen her stilles heller ikke noe ubetinget krav om at samtlige medlemmers pensjonskapital eller premiereserven for alderspensjon i ordningen skal forvaltes samlet i én felles investeringsportefølje. Lovforslaget åpner for at den del av pensjonskapitalen som tilhører medlemmer som nærmer seg pensjonsalderen skal kunne overføres til en egen investeringsportefølje med mindre risiko enn hva som gjelder for medlemmer som ikke er i den senere del av yrkesaktiv periode.

Departementets lovforslag er ikke til hinder for at ordninger med kollektivt investeringsvalg forvalter pensjonskapitalen/premiereserven for alderspensjon som én investeringsportefølje, eller at det tegnes avkastningsgarantier til investeringsportefølje tilknyttet pensjonskapital/premiereserve for alderspensjon. Det følger bl. a. av vedtatte lov om foretakspensjon § 11-5 tredje ledd og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 3-5 femte ledd at institusjonen i tilfelle skal kreve særskilt godtgjørelse for slik avkastningsgaranti. Når det ikke er obligatorisk å ha slik avkastningsgaranti, kommer spørsmålene om fordeling av avkastningen og om myndigheten til å foreta investeringsvalget i en annen stilling enn i de forslag som ble fremmet i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000).

Noen generelle vurderinger om risiko i ordninger med kollektivt investeringsvalg

Investeringsvalg innebærer at den aktuelle kapitalen knyttes til spesifiserte eiendeler, kalt investeringsporteføljen, og at verdien av kapitalen til enhver tid avhenger av markedsverdien på disse eiendelene. Uten særskilte garantier

innebærer altså investeringsvalg at den eller de som eier kapitalen blir direkte eksponert for markedsrisikoen på investeringsporteføljen. I motsetning til ved bankinnskudd eller forsikring med garanterte ytelser, er det således i en ordning med investeringsvalg i utgangspunktet ikke en institusjon som garanterer for kapitalen, og «skjermer» mot de verdifall som kan forekomme ved forvaltningen av denne. Til gjengjeld gis det uavkortet rett til eventuelle verdiøkninger på den forvaltede kapital.

Markedsrisikoen i ordninger med investeringsvalg kan reduseres enten gjennom kjøp av en avkastningsgaranti i institusjonen, eller ved at porteføljen settes sammen slik at markedsrisikoen reduseres. Ut over dette kan en i kollektive ordninger fastsette regler som fordeler risikoen mellom foretaket og medlemmene. Forslaget om garantert avkastning i ordninger med kollektivt investeringsvalg i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) skulle ivareta arbeidstakernes behov for trygghet knyttet til framtidig pensjon i ordninger hvor medlemmet selv hadde beskjednen innflytelse over markedsrisikoen. Når det i denne proposisjonen, for å følge opp Stortingets vedtak, ikke stilles krav om at arbeidstakerne i slike tilfeller skal være garantert mot tap, er det naturlig å vurdere andre bestemmelser som kan redusere risikoen for den enkelte arbeidstaker. Særlig viktig er det etter departementets vurdering at en unngår at arbeidstakerne utsettes for unødig risiko, dvs. unngå situasjoner der det finnes alternative investeringsporteføljer til den som er valgt og som har lavere risiko og om lag samme forventede avkastning. Sagt på en annen måte: til et gitt avkastningskrav bør en ved forvaltningen av midlene søke å minimere risikoen. Departementet har i denne sammenheng vurdert om det i ordninger med kollektivt investeringsvalg bør fastsettes eksplisitte krav om kunnskap og erfaring i investerings spørsmål hos den som foretar investeringsvalget, eller ytterligere krav til diversifisering av investeringsporteføljen, dvs. krav som kommer i tillegg til de som følger av lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 3-4 annet ledd og lov om foretakspensjon i arbeidsforhold § 11-4 annet ledd.

Departementet legger til grunn at ytterligere krav om diversifisering, eller krav som har som hensikt å sikre at den som foretar investeringsvalget i kollektive ordninger har innsikt i investerings spørsmål, eventuelt kan fastsettes med hjemmel i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, begge § 1-3. Etter en samlet vurdering legger imidlertid departementet til grunn at en foreløpig ikke bør fastsette slike forskrifter, men at dette bør vurderes nærmere dersom en eventuelt bringer i erfaring at det er behov for dette.

2.2.2 Fordeling av avkastning i ordning med kollektivt investeringsvalg

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) ble det åpnet for at det i regelverket for pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg kunne fastsettes at en del av avkastningen ved kapitalforvaltningen skulle tilfalle foretaket. Bakgrunnen var at foretaket etter forslaget hadde risiko for avkastningsresultatet. Utvalget som utarbeidet lovutkastet begrunnet avkastningsdelingen med at det var viktig at beslutningsmyndighet, fordeling av risiko og avkastning hang sammen på en god måte. I denne sammenheng ble det advart mot en løsning der foretaket hadde rett til andel av avkastningen, men ikke hadde ansvar for eventuelle tap på investeringsporteføljen. I denne sammenheng vises det til Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) side 57:

«Insitamentstrukturen i en pensjonsordning der arbeidsgiver tar de sentrale beslutninger og får del i overskuddet,men ikke vil belastes finansielt hvis ordningen taper penger, vil være meget uheldig.»

Over tid vil det kunne forvaltes betydelige midler i ordninger med kollektivt investeringsvalg. Effektiv kapitalforvaltning i slike ordninger vil derfor kunne ha stor betydning både for medlemmene i ordningene og for samfunnet for øvrig. I denne sammenheng vil det være en fordel at pensjonsmidlene ikke bare forvaltes ensidig med tanke på høy avkastning, men også at den som foretar investeringsbeslutningene må foreta avveininger mellom gevinst og risiko, og på en slik måte at denne avveiningen vil stå i et realistisk forhold til det avveiningsforhold som må antas å eksistere mellom hensynet til forventet avkastning og risiko ved fornuftige porteføljesammensetninger i velfungerende kapitalmarkeder.

Departementet viser i denne sammenheng til at foretakets eventuelle rett til andel av avkastningen medfører at foretaket og medlemmer får en felles interesse av at pensjonskapitalen forvaltes med høy forventet avkastning. På den annen side vil eventuell rett til andel av avkastningen, uten noe garantiansvar, også bety at foretaket får økonomisk interesse av å foreta investeringer med høy risiko. Dette skyldes at høy risiko øker sannsynligheten ikke bare for høy avkastning, men også for tap, som foretaket ikke er ansvarlig for. For arbeidstakernes del virker det rimelig å anta at risiko isolert sett er en ulempe, og at denne ulempen må veies mot eventuelle fordeler knyttet til høyere forventet avkastning. Motsetningsforholdet mellom arbeidstakernes og foretakets avveininger forsterkes ved at foretakets rett til andel av avkastningen reduserer arbeidstakernes gevinst ved slike utfall tilsvarende. Også for de ansatte vil derfor forholdet mellom egen risiko og avkastning avvike fra det reelle avveiningsforhold i markedet. Spørsmålet om ordningen gir insentiver til effektiv forvaltning av pensjonsmidlene er imidlertid bare én side av spørsmålet om avkastningsdelingen. En annen side ved saken er om det skal være foretakets eller medlemmenes interesser som til syvende og sist skal ligge til grunn for kapitalforvaltningen. Etter departementets vurdering er det i denne sammenheng viktig at investeringsporteføljen forvaltes med det utgangspunkt at disse midlene representerer grunnlaget for medlemmenes pensjon fra ordningen.

Etter departementets syn bør reglene om kollektivt investeringsvalg ikke gi rom for interessekonflikter mellom foretaket og medlemmene når det gjelder forvaltningen av pensjonskapitalen. Videre er det etter departementets vurdering også rimelig at arbeidstakerne, når disse skal ta risikoen, også får rett til avkastningen. Departementet foreslår i tråd med dette at avkastningen på investeringsporteføljen i ordninger med kollektivt investeringsvalg i sin helhet skal tilfalle medlemmene, jf. forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 3-2 a annet ledd. Dette vil innebære at medlemmene, som sitter med all risiko, også i sin helhet mottar avkastningen. For ordninger med kollektivt investeringsvalg opprettet etter lov om foretakspensjon foreslås det samme løsning, jf. lovforslaget § 11-2 a annet ledd.

Som et valgfritt alternativ for foretakene har departementet vurdert å fremme forslag om at ordningen skulle kunne utformes etter regler tilsvarende de som ble foreslått i Ot. prp. nr. 71 (1999-2000), dvs. slik at foretakene skulle kunne ha rett til andel av avkastningen mot at arbeidstakerne ble garan-

tert mot de tap som kan oppstå. På bakgrunn av Finanskomiteens merknader i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) i tilknytning til forslaget, har departementet valgt å ikke fremme forslag om et slikt alternativ.

2.2.3 Medlemmenes innflytelse i ordninger med kollektivt investeringsvalg

Etter innskuddspensjonsloven og lov om foretakspensjon er det foretaket som fastsetter regelverket for pensjonsordningen, og foretar valg av forvaltningsmodell. Når det åpnes for ordninger med kollektivt investeringsvalg, kan investeringsvalget i slike ordninger tenkes lagt til foretaket, institusjonen, de ansatte, representanter for de ansatte eller en gruppe hvor flere av disse partene er representert.

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) ble det foreslått at arbeidsgiver skulle stå for investeringsvalget dersom ordningen var opprettet med kollektivt investeringsvalg. Dette må ses i sammenheng med at foretaket etter lovforslaget også ville bære kostnadene ved å skulle garantere for investeringsporteføljens verdi. Det ble videre foreslått at styringsgruppen, som skal bestå av minst tre personer og hvor minst en person skal velges av og blant medlemmene, skulle ha anledning til å uttale seg før foretaket endrer sammensetningen av investeringsporteføljen.

Når det i henhold til Stortingets vedtak skal legges opp til at arbeidstakerne selv bærer risikoen for tap, er det etter departementets vurdering behov for å sikre arbeidstakerne en viss innflytelse over investeringsbeslutningene. I ordning med kollektivt investeringsvalg er det imidlertid neppe praktisk mulig å sikre at hver enkelt arbeidstaker har en betydelig innflytelse over de investeringsbeslutninger som fattes, og dermed over hvilken risiko vedkommende må bære. Etter departementets vurdering bør en likevel søke å legge til rette for at arbeidstakernes egne vurderinger tas hensyn til ved de investeringsvalg som gjøres, bl.a. slik at pensjonskapitalen ikke forvaltes med større risiko enn det er vilje til å akseptere blant hovedtyngden av arbeidstakerne. Departementet har ut fra dette vurdert om kompetansen til å foreta investeringsbeslutninger i ordninger med kollektivt investeringsvalg bør legges til en egen investeringskomite eller eventuelt til ordningens styringsgruppe. Etter en samlet vurdering har imidlertid departementet kommet til at kompetansen til å foreta investeringsvalget bør tilligge foretaket, jf. forslag til lov om foretakspensjon § 11-1 a første ledd og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 3-2 a. På denne måten vil en bl.a. sikre at kompetansen til å fatte de ulike beslutninger vedrørende ordningen er lagt til samme myndighet, noe som trolig vil bidra til enkelhet og oversiktighet. Med denne løsning får en ikke ivaretatt prinsippet om at risiko og beslutning skal tilligge samme part, men en har valgt en praktisk og enkel løsning.

Arbeidstakernes behov for innflytelse foreslås ivaretatt ved at styringsgruppen skal gis anledning til å uttale seg før foretaket inngår avtale med institusjonen om hvordan investeringsporteføljen skal settes sammen og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen av investeringsporteføljen, jf. forslag til lov om foretakspensjon § 3-2 a første ledd og forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 11-1 a første ledd. Det foreslås videre at det i pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg skal opprettes en sty-

ringsgruppe, jf. forslag til lov om foretakspensjon § 2-4 første ledd og forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2-6 første ledd. Dette endringsforslaget innebærer at plikten for å opprette styringsgruppe i ordninger med kollektivt investeringsvalg ikke avhenger av om det er 15 eller flere medlemmer, slik kravet ellers er utformet.

2.2.4 Egen investeringsportefølje for eldre arbeidstakere

Når pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg kan opprettes med flere investeringsporteføljer, er det behov for å klargjøre hvem som skal ha kompetansen til å bestemme om ordningen skal opprettes med én eller flere investeringsporteføljer, samt fastsette kriteriene for tilordning av medlemmer til ulike investeringsporteføljer. Det er her naturlig å velge samme løsning som en valgte i spørsmålet om hvem som skulle ha investeringsvalget, jf. punkt 2.2.3 ovenfor. Det foreslås derfor at kompetansen legges til foretaket, jf. forslag til endring i lov om foretakspensjon § 11-1 a tredje ledd og forslag til endring i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 3-2 a tredje ledd.

Etter departementets vurdering er det behov for å sikre at hvert enkelt medlem tilordnes en investeringsportefølje etter saklige, objektive og kontrollerbare kriterier, som skal være de samme for samtlige medlemmer i ordningen. Hensikten bak å opprette ulike investeringsporteføljer skal være at en på denne måten oppnår en særlig betryggende kapitalforvaltning for eldre medlemmer, og uten at dette får følger for øvrige arbeidstakere. Ut fra Finanskomiteens merknader i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) er det i denne sammenheng mest nærliggende å legge til grunn at medlemmets alder, eller det antall år medlemmet har igjen til pensjonsalder skal kunne benyttes som kriterier for utskilling, og lovforslaget åpner for at foretaket kan velge mellom disse to kriteriene. Dersom foretaket ikke har fastsatt noe bestemt om dette i regelverket, foreslås det at arbeidstakere som har mindre enn sju år igjen til pensjonsalderen skal skilles ut fra pensjonsordningens øvrige midler og forvaltes som en egen investeringsportefølje. Det vises for øvrig til spesialmerknadene i kapittel 6.

3 Investeringsvalg for premiereserve for uføre- og etterlattedekninger

Etter lov om foretakspensjon § 11-1 kan pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon forvalte midler tilsvarende premiereserven for alderspensjon som investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket. Premiereserve til sikring av eventuelle uføre- og etterlatteytelser, som normalt inngår i ytelsesbasert foretakspensjon, vil etter gjeldende lov ikke kunne forvaltes med investeringsvalg. Departementet er imidlertid i ettertid gjort kjent med at det vil kunne medføre praktiske ulemper og kostnader å trekke et slikt skille når det gjelder forvaltningen av midlene knyttet til en pensjonsordning, og at dette kan redusere den praktiske muligheten til å benytte adgangen i § 11-1.

Etter fornyet vurdering er departementet kommet til at en ikke vil begrense adgangen for foretakets investeringsvalg for ytelsesbasert foretakspensjon til utelukkende å gjelde premiereserven for alderspensjon. Etter reglene i lov om foretakspensjon § 11-1 fjerde ledd vil risikoen for kapitalforvaltningen i første omgang ligge på foretaket eller eventuelt på den institusjonen som forvalter midlene, og ikke på medlemmene eller de tredjepersoner som er berettiget til ytelsene, jf. Ot.prp. nr. 20 (2000-2001) side 43-44. Når praktiske hensyn og kostnadshensyn kan tale for felles forvaltning av midlene i pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon, antar derfor departementet at det ikke vil være betenkelig at loven endres slik at det åpnes adgang for dette. Forslaget til lov om foretakspensjon § 11-1 første ledd er utformet i samsvar med dette.

Pensjonsordninger med alderspensjon som innskuddspensjon og engangsbetalt foretakspensjon kan påbygges med uføre- og etterlatteytelser, som i tilfelle skal følge reglene i lov om foretakspensjon kap. 6 og 7. Også i pensjonsordninger med alderspensjon som innskuddspensjon eller engangsbetalt foretakspensjon vil derfor eventuelle uføre- og etterlatteytelser være ytelsesbaserte. Selv om de samme praktiske ulemper og kostnader i forhold til å skille mellom de ulike delene av ordningens kapital ikke gjør seg gjeldende for disse ordningene, legger departementet til grunn at ordningene bør ha samme adgang til å forvalte eventuell premiereserve for uføre- og etterlattedepensjon med investeringsvalg.

I samsvar med vurderingene ovenfor foreslår departementet at premiereserve til sikring av eventuelle uføre- og etterlatteytelser knyttet til pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon, innskuddspensjon eller engangsbetalt foretakspensjon skal kunne følge reglene i lov om foretakspensjon § 11-1, jf. forslag til lov om foretakspensjon § 11-1. I lov om innskuddspensjon er det ikke behov for særlige regler om dette fordi uføre- og etterlatteytelser knyttet til innskuddspensjon i alle tilfelle følger reglene i lov om foretakspensjon, jf. lov om innskuddspensjon § 2-4 annet ledd.

4 Kapitaliseringsprodukter m.v.

4.1 Gjeldende rett og bakgrunnen for denne

Innledning

Et kapitaliseringsprodukt betegner i forsikringssammenheng spareprodukter tilbudt av livsforsikringsselskaper, uten at det er risiko knyttet til liv eller helse til produktet. Produktet skiller seg således fra tradisjonelle livsforsikringsprodukter, hvor den forsikrede har en betinget rett til utbetaling, og hvor midler knyttet til forsikrede som ikke fyller betingelsene understøtter utbetaling til de forsikringstakere som opplever forsikringstilfellet. Livsforsikringsselskaper som har konsesjon i Norge kan etter gjeldende regler tilby kapitaliseringsprodukter bare dersom produktet er tegnet iht lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold eller reglene om individuelle pensjonsavtaler etter skatteoven (IPA). Det har videre vært ansett at det må være et forsikringselement i form av en garantert rente på 3 prosent p.a. knyttet til kapitaliseringsprodukter.

På bakgrunn av den betydelige endring som har skjedd i spare- og forsikringsmarkedet de siste årene, tas her enkelte problemstillinger knyttet til norske livsforsikringsselskapers tilbud at kapitaliseringsprodukter opp til ny vurdering. Fordi disse problemstillingene også tidligere har vært tatt opp i forhold til Stortinget, jf. Ot. prp. nr. 64 (1996-97), finner departementet det naturlig å orientere Stortinget.

Internasjonale forpliktelser

Gjennom EØS-avtalen er norske myndigheter forpliktet til å kreve at livsforsikringsselskaper som søker tillatelse til å drive virksomhet her i landet, begrenser sin forretningsvirksomhet til visse definerte forretningsområder. De generelle direktivbestemmelsene om hvilken næringsvirksomhet livsforsikringsselskapene kan tillates å drive er fastsatt i første livsforsikringsdirektiv (Rådsdirektiv 79/267/EØF, endret ved Rådsdirektiv 92/96EØF). I første livsforsikringsdirektiv artikkel 1 punkt 2 bokstav c beskrives kapitaliseringsvirksomhet som virksomhet:

«... med utgangspunkt i aktuarielle beregninger, som består av forpliktelser av fastsatt varighet og størrelse, mot innbetaling av engangsbe- løp eller terminpremier,»

Spørsmålet om hvilke nærmere krav til kapitaliseringsprodukter som fulgte av første livsforsikringsdirektiv ble drøftet i høringsnotatet til IPA-forskriften, og jengitt Ot. prp. nr. 64 (1996-97), kapittel 2.8.3:

«Ifølge første livsforsikringsdirektiv (79/267/EØF) er det et krav at livselskaper som ønsker å tilby rene spareprodukter benytter «aktuarielle beregninger». Departementet mener at kravet til aktuarielle beregninger tilsier at rene spareprodukter (kapitaliseringsprodukter) har en rentegaranti. Departementet legger til grunn at det for slike produkter, hvor rentegarantien er det eneste forsikringstekniske element, ikke er tilstrekkelig med en pro forma rentegaranti såvidt over null for

å sikre en nødvendig avgrensning mot bankvirksomhet. Det foreslås derfor at selskapene må garantere den til en hver tid maksimalt tillatte grunnlagsrente for nytegning, på 3 prosent. Grunnlagsrenten er den rente forsikringsselskapene legger til grunn ved premieberegningen. For kapitaliseringsprodukter vil dermed grunnlagsrenten være entydig gitt av myndighetene ved at tillatt maksimum og påkrevet minimum faller sammen.»

Praksis og regelverk i Norge

I Ot prp nr 64 (1996-1997) skrev departementet følgende:

«Etter gjeldende virksomhetsregler kan forsikringsselskaper bare drive forsikringsvirksomhet eller virksomhet som henger naturlig sammen med forsikringsvirksomhet. En adgang for forsikringsselskaper til å tilby pensjonsspareavtaler uten et forsikringselement vil etter departementets syn ikke være forenlig med virksomhetsreglene. Departementet mener imidlertid at en rentegaranti i en pensjonsspareavtale vil være et tilstrekkelig forsikringselement.»

Departementet mente derfor at kravene i første livsforsikringsdirektiv så vel som kravene i forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 om at et forsikringsselskap bare kan drive forsikringsvirksomhet og virksomhet som naturlig henger sammen med forsikringsvirksomhet, ikke var til hinder for at forsikringsselskapene kunne tilby kapitaliseringsprodukter, men da forutsatt at det var knyttet en avkastningsgaranti til produktet. Spørsmålet om dette burde tillates var imidlertid omstridt. Da Finansdepartementet i forbindelse med innføringen av forskrift om individuelle pensjonsavtaler i livsforsikring (IPA) i 1997 for første gang gikk inn for at livsforsikringsselskaper skulle kunne tilby kapitaliseringsprodukter, ga bl. a. Den norske Bankforening uttrykk for at den var uenig i departementets forslag, og at det ikke var behov for at livsforsikringsselskaper skulle kunne tilby rene spareprodukter. Adgangen ble likevel innført, men begrenset til IPA. I forbindelse med innføring av innskuddspensjonsloven, ble imidlertid adgangen utvidet. Forskrift 18. september 1995 nr. 797 om inndeling i forsikringsklasser som grunnlag for konsesjonstildelingen (klasseforskriften) klasse VI Kapitaliseringsprodukter lyder etter denne siste endringen som ble foretatt 22. desember 2000:

«Klassen omfatter sparekontrakter med utgangspunkt i aktuarielle beregninger, som består av forpliktelser av fastsatt varighet og størrelse, og som er inngått i samsvar med forskrift av 25. september 1997 nr. 1023 om individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven (IPA), samt inngått i samsvar med forskrift til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 § 6-47, eller som er inngått som innskuddspensjonsordning i samsvar med lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold, samt avtale som nevnt i innskuddspensjonsloven § 6-1 (pensjonskapitalbevis).»

4.2 Nærmere om behovet for endringer i regelverket

4.2.1 Bakgrunn

I høringsbrev 9. november 2000, bl. a. med forslag til utvidelse av klasseforskriften til også å omfatte avtaler inngått etter innskuddspensjonsloven, ga departementet uttrykk for at det ville vurdere både en utvidelse av forsikrings-

klassen om kapitaliseringsprodukter og de nærmere krav som blir stilt til slike produkter, og departementet skrev:

«Departementet legger til grunn at kapitaliseringsprodukter vil komme til å få økt utbredelse når innskuddspensjonsloven trer i kraft, og ber på denne bakgrunn om høringsinstansenes syn på om det i forskrift bør vurderes et nærmere definert nivå på rentegaranti for slike produkter.

(...) Departementet vil i oppfølgingen av høringen vurdere om adgangen til å benytte kapitaliseringsprodukter skal utvides ytterligere, eventuelt gjøres generell. Det bes særskilt om merknader til dette»

Kredittilsynet gikk i sitt høringssvar i mot en utvidelse av klassen kapitaliseringsprodukter til også å gjelde andre produkter enn IPA og innskuddspensjon, ut fra behovet for bransjeavgrensning. Tilsynet skriver om dette at så vel virksomhetsbegrensningsreglene i forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 og bestemmelsene om bankenes innskuddsmonopol, underbygger ønskeligheten av å opprettholde et bransjeskille. Uten begrensninger når det gjelder bindingen av midler, vil kapitalforvaltning i form av bankinnskudd etter tilsynets vurdering framstå som lite konkurransedyktig i forhold til forsikring, og det mente videre at dette ville kunne skape alvorlige forstyrrelser i markedet. Norske forsikringsselskapers konkurransevne i forhold til utenlandske er for tiden ikke er noe avgjørende argument for å fravike hovedsynspunktet om ønskeligheten av et bransjeskille etter Kredittilsynets vurdering. *Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH)* gikk på sin side inn for å gjøre adgangen til å tilby kapitaliseringsprodukter generell, bl. a. ut fra at dette etter deres syn ville virke positivt på konkurransen i sparemarkedet.

Også i forhold til om det bør fastsettes et definert nivå på rentegarantien, og hvilket nivå som eventuelt bør fastsettes var det ulike synspunkter. *Aktuarforeningen* mener det bør stilles krav til rentegarantien på kapitaliseringsprodukter, men har ikke synspunkter på hvilken rentesats som bør benyttes. *Kredittilsynet* antar at det er hensiktsmessig å fastsette forskrift med krav til garantert rente for kapitaliseringsprodukter med hjemmel i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 1-3. I eget brev til Finansdepartementet 5. januar 2001, uttaler tilsynet at det anser at en rentegaranti på minst null prosent for produkter etter innskuddspensjonsloven ikke vil være i strid med kravene i første livsforsikringsdirektiv. Når det gjelder nærmere krav til kapitaliseringsprodukter, uttaler *FNH* at den sterkt vil understreke betydningen av at departementet tar en rask avgjørelse i saken, og at rask tilsynsmessig implementering er av stor betydning. Etter *FNH*'s oppfatning er det ikke behov for en nærmere kvantifisering av et bestemt nivå på avkastningsgarantien i forskrift. Etter deres vurdering vil det være tilstrekkelig at det legges til grunn en kvalitativ definisjon av kapitaliseringsprodukter, med en tolkning. Når det gjelder denne tolkningen viser *FNH* til et notat av Banklovkommisjonens leder professor Erling Selvig «Innskuddspensjon i livsforsikringsselskaper», som fulgte høringsuttalelsen som vedlegg, datert 23. november 2000, hvor det bl. a. står:

«De relevante bestemmelser i direktivet er ikke utpreget klart utformet, men det ligger nær å tolke henvisningen til «aktuarielle beregninger», ... slik at livsselskaper må ha overtatt en eller annen form for rente- eller investeringsrisiko ved de kontrakter det gjelder. Praktisk sett betyr vel dette at selskapet ved slike kontrakter må påta seg risikoen for

at forvaltning av mottatt sparekapital i det minste gir et null-resultat over en viss tidsperiode (bevaring av kapitalen), dvs. frem til utbetalingstidspunktet. Det er tvilsomt om en kan tolke direktivets bestemmelser slik at det er tilstrekkelig å fastsette en negativ rente som målestokk.»

Verdipapirfondenes Forening gir uttrykk for et tilsvarende syn og mener at det, ut fra kravene i første livsforsikringsdirektiv, for kapitaliseringsprodukter bør være tilstrekkelig å garantere for innbetalt beløp fram til utbetalingstidspunktet.

I forbindelse med ovennevnte høring, ba departementet Kredittilsynet i brev 14. november 2000 om å foreta en kartlegging av praksis knyttet til kapitaliseringsprodukter i ulike EØS-land. Av de svarene Kredittilsynet har mottatt synes praksis i utvalgte land å være:

- Sverige har ikke implementert forsikringsklassen kapitaliseringsprodukter. Dette synes også å være tilfelle for Island.
- Svarene fra Irland, Luxemburg, Finland, UK, Nederland og Tyskland gir ikke nærmere holdepunkter for på hvilken måte de sikrer seg at kravene bl. a. til aktuarielle beregninger i første livsforsikringsdirektiv er oppfylt, ut over at Tyskland opplyser at dette vurderes fra sak til sak.

4.2.2 Departementets vurdering

Departementet deler Kredittilsynets vurdering av at livsforsikringsselskaperes konkurransesituasjon i forhold til utenlandske selskaper for tiden ikke klart tilsier et behov for å utvide klassen kapitaliseringsprodukter. Etter departementets syn tilsier likevel utviklingstrekkene i sparemarkedet, og hensynet til norske livsforsikringsselskapers framtidige konkurransesituasjon, at livsforsikringsselskaperes adgang til å tilby kapitaliseringsprodukter bør gjøres generell.

I forhold til Kredittilsynets innvending om at en slik adgang, dersom det ikke foreligger noen bindinger på midlene, kan gjøre bankinnskudd lite konkurransedyktige og skape alvorlige forstyrrelser i markedet, vil departementet understreke at kapitaliseringsprodukter skal ytes med en garantert avkastning, og at denne avkastningen må garanteres for en viss periode. For kundens del vil likviditeten ved plasseringen da til en viss grad av avhenge av avkastningsgarantiens varighet, men særlig vil kundens eventuelle adgang til gjenkjøp, samt betingelsene for dette, være av betydning. Departementet vil vurdere behovet for å fastsette nærmere regler om ovennevnte, og peker særlig på at det kan være behov for å fastsette nærmere regler om vilkår knyttet til gjenkjøp av livsforsikringskontrakter hvor forsikringselementet er knyttet til en viss garantert avkastning.

Departementet finner det tvilsomt om produkter som ikke innebærer at et livsforsikringsselskap overtar noen form for investeringsrisiko vil tilfredsstillende kravene til aktuarielle beregninger for kapitaliseringsprodukter etter første livsforsikringsdirektiv, og at det er naturlig å tolke dette kravet dithen at det må være en avkastningsgaranti knyttet til forvaltningen av innskutte midler. Dette er i tråd med departementets vurdering i Ot. prp. nr. 64 (1996-97). Departementet mener imidlertid at den utviklingen som har skjedd etter framleggelsen av Ot. prp. nr. 64 (1996-97) gir grunnlag for å vurdere visse sider ved saken på nytt. Det er også mye som tyder på at et krav om en årlig avkastnings-

garanti på 3 prosent p.a. avviker fra og kan innebære en strengere fortolkning av kravene i første livsforsikringsdirektiv enn det som er vanlig i mange andre EØS-land. I hovedsak deler departementet i denne sammenheng den vurderingen som er gjort av professor Erling Selvig, jf. avsnitt 4.2.1, både i forhold til rentens størrelse og i forhold til om renten skal være garantert på årlig basis. Dette er imidlertid ikke i seg selv et avgjørende argument for å endre den norske praksisen med å kreve minst 3 prosent p.a. avkastningsgaranti på slike produkter.

Etter departementets vurdering kan det være argumenter for at dagens krav til avkastningsgaranti isolert sett gir en viss konkurranseulempe for enkelte selskaper med konsesjon i Norge. Dette gjelder i all hovedsak livsforsikringsselskaper som tilbyr livsforsikring med investeringsvalg. For andre livsforsikringsselskaper, hvor all innbetalt kapital forvaltes av selskapet i en fellesportefølje, antar departementet at praksisen med at avkastningsgarantien på et kapitaliseringsprodukt ikke kan være lavere enn 3 prosent på årlig basis, har liten konkurransemessig betydning.

Departementet viser til at de krav til kapitaliseringsprodukter som er fastsatt i første livsforsikringsdirektiv ikke angir noe presist nivå eller mål for de aktuarielle beregningene som produktene skal være basert på. Dette taler for at en er tilbakeholden med å nedfelle et presist nivå også i det norske regelverket. Det vises bl. a. til at det skjer en rask utvikling både på tilbuds- og etterpørselssiden i dette markedet, og som kan ha betydning for den konkrete avgrensningen. Inntil videre legger departementet til grunn at norske myndigheter ivaretar sine forpliktelser etter første livsforsikringsdirektiv dersom en krever at kapitaliseringsprodukter skal innebære at forsikringsselskapet forplikter seg til minst å bevare kapitalen, dvs. på et avtalt framtidig tidspunkt, eller over en avtalt periode, minst utbetaler summen av de innskudd som er foretatt, dvs. slik at forsikringsselskapene minst garanterer en 0-avkastning. Etter departementets vurdering bør dette legges til grunn ved fortolkningen av det krav som følger av klasseforskriften § VI, og nedfelles i forskrifts form. Departementet mener dette bør legges til grunn enten kapitaliseringsproduktet er ytt med eller uten investeringsvalg, selv om en slik endret fortolkning av kravet i klasseforskriften antakelig vil ha liten praktisk betydning i sistnevnte tilfelle.

Størrelsen på avkastningsgarantien er bare ett av flere forhold som påvirker den investeringsrisiko et livsforsikringsselskap kan overta ved å yte en avkastningsgaranti knyttet til forvaltningen av innskutte midler. På generell basis er derfor nivået på avkastningsgarantien alene ikke egnet som en presis angivelse av innholdet i de aktuarielle beregninger som ligger til grunn for produktet. Etter departementets vurdering må dette anses å ha betydning i forhold til en fortolkning av hvilke krav som følger av første livsforsikringsdirektiv. Departementet legger i denne sammenheng til grunn at dersom avkastningsgarantien innebærer en garanti mot en konkret og nærmere angitt risiko, og hvor denne risikoen er slik at en må anta at det normalt må betales en risikopremie, vil produktet kunne tilfredsstille kravene i første livsforsikringsdirektiv selv om avkastningsgarantien er lavere enn null. For å vurdere om et slikt krav er oppfylt, kan det i enkelte tilfeller være nødvendig også å vurdere andre forhold enn avkastningsgarantien. Generelt vil det være slik at den

investeringsrisiko livsforsikringsselskapet overtar ved at det yter en avkastningsgaranti øker med størrelsen på avkastningsgarantien, markedsrisikoen på investeringsporteføljen og det tidsrom avkastningsgarantien gjelder for. Det tidsrom avkastningsgarantien gjelder for kan være relevant fordi sannsynligheten for vesentlige verdifall i en gitt portefølje kan øke med tidshorizonten.

Departementet legger til grunn at det generelt stilles krav til en 0-prosent avkastningsgaranti. Ved livsforsikring med investeringsvalg kan det likevel etter en konkret vurdering åpnes for lavere garanti enn 0 prosent. Departementet begrunner dette med at forsikringsselskaper som tilbyr livsforsikringer med investeringsvalg, vil kunne ha overtatt betydelig investeringsrisiko også dersom avkastningsgarantien er lavere enn null, avhengig av de vilkår som er knyttet til de investeringsvalg som kan foretas. Etter departementets vurdering bør det derfor, dersom det anses aktuelt å tilby kapitaliseringsprodukter med lavere avkastningsgaranti enn null i slike selskaper, kunne vurderes om avkastningsgarantien innebærer en garanti mot en konkret og nærmere angitt risiko, og hvor denne risikoen er slik at en må anta at det normalt må betales en risikopremie. Prinsipielt kan en hevde at en slik konkret vurdering bør gjøres for samtlige kapitaliseringsprodukter. Departementet mener imidlertid at praktiske hensyn i denne sammenheng tilsier at en avgrenser dette til å gjelde livsforsikringsselskaper som tilbyr investeringsvalg.

Departementet vil understreke at vurderingene foran er knyttet til hvilke krav som følger av de relevante delene av første livsforsikringsdirektiv og klasseforskriften, og ikke en generell vurdering av hvilke produkter livsforsikringsselskapene kan tilby etter gjeldende virksomhetsregler. Bl.a. på denne bakgrunn vil en utvidelse av klassen kapitaliseringsprodukter, slik at selskapene etter klasseforskriften har adgang til å tilby slike produkter, ikke reise nye problemstillinger knyttet til kravet til avsetninger eller den overskuddsfordeling som foretas i livsforsikringsselskaper. Departementet viser i denne sammenheng til at slike produkter vil gi opphav til en kunderett til andel av forsikringsselskapets overskudd etter de samme generelle bestemmelser som øvrige forsikringskontrakter.

4.3 Nærmere om livsforsikringsselskapers forvaltning av pensjonskapital

Det har vært lagt til grunn at forsikringsselskapenes forvaltning av pensjonskapital etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold vil være å anse som et kapitaliseringsprodukt ytt av forsikringsselskapet. I henhold til omtalen i avsnitt 4.2 legges det til grunn at kategorisering som kapitaliseringsprodukt innebærer at forsikringsselskapet skal ha overtatt noe av risikoen ved forvaltningen av midlene fra den forsikrede, i form av en garantert avkastning. Dette kan ses på som en forsikring mot visse utfall. I tilknytning til departementets høringsbrev 9. november 2000, jf. omtale i avsnitt 4.2, tok Kredittilsynet og FNH opp spørsmålet om dette forsikringselementet må være til stede til enhver tid.

Kredittilsynet skriver i sitt hørings svar at det ikke klart framgår av direktivbestemmelsene om forsikringselementene må være tilstede til enhver tid, men legger til grunn at dette har vært intensjonen. Tilsynet mener videre at kravet i forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 om at forsikringsselskaper bare

kan drive med forsikringsvirksomhet og virksomhet som henger naturlig sammen med forsikringsvirksomhet, må vurderes endret dersom en f. eks. skulle tillate at livsforsikringsselskaper forvalter pensjonskapital uten at forsikringsselementet er til stede til enhver tid. FNH tar imidlertid til orde for at dette bør være tillatt, gitt at det er fastsatt i regelverket at pensjonskapitalen ved oppnådd pensjonsalder skal konverteres til en pensjonsforsikring, og viser i denne sammenheng til professor Erling Selvigs notat 23. november 2000 «Innskuddspensjon i livsforsikringsselskaper», jf. omtale i avsnitt 4.2.1, hvor det bl. a. står:

«En pensjonsordning etableres ved kollektivt-kontrakt, ikke ved en gruppe av enkeltkontrakter med arbeidstakerne.

(...)

I den utstrekning slike pensjonsordninger også innebærer elementer som isolert sett har en slik karakter at de hver for seg ligger utenfor livsforsikringsvirksomhet, vil det ha betydning at de inngår i en pensjonsordning som også omfatter livsforsikringsselementer. Både forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 og EU direktivet art. 8 nr. 1. bokstav b tillater imidlertid at livselskaper inkluderer slike elementer i sin virksomhet når det dreier seg om virksomhet som «følger av» eller har naturlig sammenheng med livsforsikringsvirksomhet.

(...)

Hvis det inntas bestemmelser i regelverket om at pensjonistenes pensjonskapitalbevis skal konverteres til pensjonsforsikring eller i utbetalingsperioden være garantert i form av pensjonsforsikring, underbygger dette selvsagt ytterligere pensjonsordningens livsforsikringskarakter selv om det i forhold til den enkelte pensjonist bare er utbetalingsperioden som dekkes.»

Kredittilsynet og FNH tar etter departementets vurdering opp to forhold, som hver for seg har betydning for de vilkår som gjelder ved livsforsikringsselskapers forvaltning av pensjonskapital i ordninger opprettet etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Det ene er om avkastningsgarantien i et kapitaliseringsprodukt må være til stede til enhver tid, det annet er om forvaltning av pensjonskapital under visse betingelser kan anses å være virksomhet som henger naturlig sammen med forsikringsvirksomhet. Begge problemstillingene reiser flere spørsmål, både knyttet til forsikringsvirksomhetsloven og til EU-direktivene om livsforsikring. Departementet legger inntil videre til grunn at kapitalforvaltning over lengre tid uten at midlene er underlagt en avkastningsgaranti, etter gjeldende regler verken kan anses som et kapitaliseringsprodukt, eller virksomhet som er naturlig knyttet til slik forsikringsvirksomhet.

Forvaltning av kapital knyttet til kollektive og individuelle pensjonsordninger er en type virksomhet livsforsikringsselskapene har tradisjon for, og dette kan etter departementets vurdering tale for at forholdene legges til rett for at livsforsikringsselskapene fortsatt kan delta i slik virksomhet, selv om virksomhetens karakter endres. På hvilken måte en kan og bør legge forholdene til rette, er imidlertid ikke en ukomplisert problemstilling. Ett av de forholdene som må klargjøres i denne sammenheng er på hvilken måte en eventuelt kan legge til rette for at livsforsikringsselskapene kan forvalte pensjonskapital uten at det stilles vilkår om avkastningsgaranti til forvaltningen. Konkret er det to forhold som må ses nærmere på, det ene er om slik forvaltning er forsi-

kringsvirksomhet, det annet er om slik forvaltning er virksomhet som henger naturlig sammen med forsikringsvirksomhet.

Etter departementets foreløpige vurdering reiser en eventuell tolkning som skulle innebære at slik virksomhet anses som virksomhet naturlig knyttet til forsikringsvirksomhet en rekke problemstillinger, som det ville være nødvendig å løse, bl. a. knyttet til flytterett m.v. De samme problemstillinger vil etter departementets vurdering ikke oppstå dersom slik forvaltning er å anse som forsikringsvirksomhet. Departementet viser for øvrig også til at klasseforskriften klasse V «forvaltning av midlene i pensjonskasser og andre pensjonsinnretninger», angir visse typer av kapitalforvaltning som livsforsikringsselskaper kan foreta uten at det stilles krav om avkastningsgaranti. Klasseforskriften klasse V implementerer klasse VII i første livsforsikringsdirektiv, som relaterer seg til den aktivitet som er beskrevet i direktivets artikkel 1 bokstav c, som lyder:

«Forvaltning av kollektive pensjonsmidler, dvs. virksomheter som for det aktuelle foretaket består i å forvalte investeringene og spesielt de aktiva som representerer avsetninger til institusjoner som foretar utbetalinger ved dødsfall, ved en oppnådd fastsatt alder eller ved bortfall eller nedsettelse av arbeidsførhet.»

Departementet vil ta initiativ for å undersøke nærmere om forståelsen og praktiseringen av EU-regelverket på dette området i utvalgte EU-land, herunder av om ovennevnte direktivbestemmelse, er slik at klasse V i den norske klasseforskriften eventuelt kan utvides til også å omfatte forvaltning av pensjonskapital i innskuddsordninger etter lov om innskuddspensjon, uten at det er knyttet avkastningsgaranti til pensjonskapitalen.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

De økonomiske virkningene for myndighetene ved lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold er først og fremst knyttet til provenymessige forhold, som igjen avhenger av ordningens utbredelse og hvilket nivå ordningene tar sikte på når det gjelder innskudd og pensjon. Dersom adgangen til å opprette ordninger med kollektivt investeringsvalg bidrar til at tjenestepensjonsordninger med skattemessig gunstig behandling får økt utbredelse eller omfang, vil dette bidra til et økt skatteprovenytap. Fordi avkastning i ordningene ikke beskattes løpende, vil også skattekreditten i ordningen øke med økt avkastning. Gir ordninger med kollektivt investeringsvalg høyere avkastning enn de alternative ordningene, kan en derfor også hevde at innslaget av skattekreditt i denne ordningen er større enn i alternativene. Departementet har imidlertid ikke grunn til å tro at forslaget om at pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg på lang sikt vil ha økonomiske virkninger av vesentlig betydning for foretak eller myndigheter. Det skyldes at utbetaling fra ordningen skattlegges som pensjon. For arbeidstakere vil opprettelse av slike ordninger kunne innebære at disse tar risikoen ved at de har liten innflytelse over hvordan kapitalen forvaltes som potensielt kan ha betydelige utslag for vedkommendes økonomiske forhold som pensjonist.

De administrative utslagene av forslaget er i hovedsak knyttet til kravet om at ordninger som opprettes med kollektivt investeringsvalg skal opprette en styringsgruppe, et krav som etter gjeldende lov bare gjelder ordninger med 15 eller flere medlemmer, og at styringsgruppen tillegges investeringsvalget. Antallet ulike ordninger vil dessuten øke, noe som i en viss, men trolig begrenset, grad vil ha forvaltnings- og tilsynsmessige konsekvenser.

En utvidelse av klassen kapitaliseringsprodukter, slik at selskapene har en generell adgang til å tilby slike produkter, vil ikke ha provenymessige virkninger for staten.

6 Merknader til de enkelte bestemmelser

6.1 Merknader til endringer i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold

Til § 2-6

Den tilføyde teksten i **første ledd** utvider plikten til å opprette styringsgruppe til også å omfatte pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg, uavhengig av antall medlemmer i slike ordninger.

Til § 3-1

Bestemmelsen er av informativ art, og angir hovedreglene for hvordan pensjonskapitalen i ordningen kan forvaltes. I **bokstav b** inntas alternativet hvor pensjonskapitalen forvaltes med kollektivt investeringsvalg for foretaket etter reglene i § 3-2 a. Nåværende bokstav b blir ny **bokstav c**.

Til § 3-2 a

Bestemmelsen er ny. **Overskriften** viser at bestemmelsen gjelder kollektiv investeringsportefølje.

Paragrafen angir de sentrale reglene for forvaltning av pensjonskapital i ordninger med kollektiv investeringsportefølje. Etter **første ledd første punktum** skal foretaket inngå avtale med institusjonen om hvordan investeringsporteføljen skal settes sammen, og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen. Etter **annet punktum** skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg før foretaket inngår avtale som nevnt i første punktum. I **annet ledd** slås fast at avkastning på investeringsporteføljen årlig skal legges til pensjonskapitalen, og fordeles forholdsmessig mellom medlemmene etter medlemmets opptjente pensjonskapital. Eventuelle tap skal fordeles mellom medlemmene på tilsvarende måte. Bestemmelsen må ikke forstås dithen at den er til hinder for at det knyttes avkastningsgaranti til pensjonskapitalen i ordningen.

Tredje ledd omhandler antall porteføljer i ordningen og hvilke regler som skal gjelde for tilordning av medlemmer til de ulike porteføljer. Av **første punktum** framgår det at foretaket i regelverket kan bestemme at medlemmenes pensjonskapital skal forvaltes samlet i én felles investeringsportefølje, eller at pensjonskapitalen for ulike medlemmer skal forvaltes i ulike investeringsporteføljer. Av **annet punktum** framgår det at dersom pensjonskapitalen forvaltes i ulike porteføljer, skal utskillingen foretas på bakgrunn av enten 1) medlemmenes alder, eller 2) medlemmenes gjenværende antall år til pensjonsalder. Det kan ikke legges andre kriterier til grunn for utskillingen enn de som er nevnt her, og det kriteriet som benyttes i ordningen skal gjelde for alle medlemmene, på like vilkår. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det i

regelverket fastsettes at medlemmene selv kan bestemme hvilken av porteføljene de vil tilordnes, gitt at alle har samme valgfrihet.

I **tredje punktum** fastsettes den bestemmelse som gjelder dersom det ikke er gitt egne regler i regelverket etter første og annet punktum. Pensjonsordningen skal da bestå av to porteføljer, hvor pensjonskapitalen tilhørende medlemmer som har sju år og færre igjen til pensjonsalder skal skilles ut i en egen portefølje.

Fjerde punktum angir det formålet som skal ivaretas dersom pensjonskapitalen forvaltes i ulike porteføljer, som skal være å sikre at pensjonskapitalen for medlemmer med få år igjen til pensjonsalder blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Uttrykket særlig betryggende henspeiler ikke til en bestemt lav sannsynlighet for tap, men til det relative forholdet mellom risikoen i porteføljene. Bestemmelsen får tilsvarende anvendelse for forholdet mellom risikoen i porteføljene også dersom ordningen har flere enn to porteføljer, jf. første og annet punktum. Det følger av **femte punktum** at dersom pensjonskapitalen i ordningen forvaltes i ulike investeringsporteføljer, får første og annet ledd tilsvarende anvendelse for hver enkelt portefølje.

Til § 3-5

For å unngå misforståelser om opptjent pensjon i ordning med kollektivt investeringsvalg endres angivelsen av virkeområdet i **første ledd første punktum** fra «kollektiv ordning» til «ordning med alminnelig forvaltning av pensjonskapitalen», jf. § 3-2.

Formålet med endringen i **annet ledd første punktum** er å endre angivelsen av virkeområdet, slik at det tydelig framgår at bestemmelsen gjelder ordning som forvalter pensjonskapitalen med investeringsvalg, uavhengig av om ordningen har kollektivt eller individuelt investeringsvalg. Ordlyden er videre endret uten at dette har innholdsmessig betydning for ordning med investeringsvalg for det enkelte medlem. Endringen har imidlertid vært nødvendig fordi det for ordninger med kollektivt investeringsvalg, ikke er et krav om at det skal være en egen konto i institusjonen for hvert medlem. Det framgår av bestemmelsen at medlemmets opptjente pensjonskapital til enhver tid, i tillegg til innskuddene, avhenger av avkastning og tap, jf. de nærmere bestemmelsene om dette i § 3-2 a annet ledd og § 3-3 annet ledd.

Til § 8-1

Angivelse av virkeområdet i **annet ledd** er endret for tydelig å få frem at bestemmelsen gjelder ordning med investeringsvalg for pensjonskapitalen, uavhengig av om investeringsvalget er kollektivt eller individuelt.

Til § 9-3

Første ledd bokstav b foreslås tatt ut. Nåværende bokstav c blir ny **bokstav b**. Som følge av dette forslaget foreslås også henvisningen i **annet ledd** endret fra bokstav b til bokstav c. Endringsforslaget skyldes at nåværende første ledd bokstav b, som angir at innskuddsfondet kan brukes til dekning av overføring fra innskuddsfondet som nevnt i § 3-2 tredje ledd, er uten mening. § 3-2 har to ledd.

Til § 14-1

Ordlyden i **annet ledd tredje punktum** endres slik at det tydelig skal gå fram at bestemmelsen, som for øvrig er en unntaksbestemmelse i forhold til annet ledd første og annet punktum, gjelder ordninger med investeringsvalg for pensjonskapitalen, uavhengig av om ordningen har kollektivt eller individuelt investeringsvalg.

6.2 Merknader til endringer i lov om foretakspensjon

Forslaget gjelder endringer i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon slik den lyder etter endringslov 21. desember 2000 nr. 107, som trådte i kraft 1. januar 2001.

Til § 2-3

Ordninger med kollektivt investeringsvalg føyes til i **annet ledd**, fordi alderspensjonen i slike ordninger ikke obligatorisk er garantert etter § 11-1 a.

Til § 2-4

Den tilføyde teksten i **første ledd** utvider plikten til å opprette styringsgruppe til også å omfatte pensjonsordninger med kollektivt investeringsvalg, uavhengig av antall medlemmer i ordningen.

Til § 4-2

I ordning med engangsbetalt pensjon er opptjent alderspensjon definert i forhold til en pensjonsytelse, og ikke i forhold til premiereserven. Ordlyden i **annet ledd tredje punktum** endres slik at det klart framgår at opptjent alderspensjon i ordninger med kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a, eller med investeringsvalg for det enkelte medlem etter § 11-2, ikke skal overstige den rett til pensjon som etter beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen motsvarer den premiereserve medlemmet til enhver tid har opptjent. Endringen innebærer at bestemmelsen får anvendelse også for ordning med kollektivt investeringsvalg.

Til § 5-2

Fjerde ledd nytt tredje punktum relaterer seg til bestemmelsen om fordeling av avkastning mellom foretak og medlemmer i annet punktum, og slår fast at avkastning på premiereserve for alderspensjon i sin helhet årlig skal benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsrettighetene i ordninger med kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a eller med investeringsvalg for det enkelte medlem etter § 11-2.

Til § 11-1

Endringene i **første** og **annet ledd** utvider adgangen for investeringsvalg etter bestemmelsen til også å gjelde eventuell premiereserve for uføre- og etterlatteytelser, jf. nærmere omtale i proposisjonen kap. 3.

Til § 11-1 a

Bestemmelsen er ny. **Overskriften** viser at bestemmelsen gjelder engangsbetalt foretakspensjon med kollektivt investeringsvalg.

Paragrafen angir de sentrale reglene for forvaltning av premiereserve for alderspensjon i ordninger med kollektivt investeringsvalg. Etter **første ledd første punktum** skal foretaket inngå avtale med institusjonen om hvordan investeringsporteføljen skal settes sammen, og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen. Etter **første ledd annet punktum** skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg før foretaket inngår avtale som nevnt i første punktum. I **annet ledd** slås det fast at avkastning på investeringsporteføljen årlig skal legges til premiereserven for alderspensjon, og fordeles forholdsmessig mellom medlemmene etter medlemmets opptjente premiereserve. Eventuelle tap skal fordeles mellom medlemmene på tilsvarende måte. Bestemmelsen må ikke forstås dithen at den er til hinder for at det knyttes avkastningsgaranti til premiereserven i ordningen.

Tredje ledd omhandler antall porteføljer i ordningen og hvilke regler som skal gjelde for tilordning av medlemmer til de ulike porteføljer. Av **første punktum** framgår det at foretaket i regelverket kan bestemme at medlemmenes premiereserve for alderspensjon skal forvaltes samlet i én felles investeringsportefølje, eller at premiereserven for alderspensjon for ulike medlemmer skal forvaltes i ulike investeringsporteføljer. Av **annet punktum** framgår det at dersom premiereserven forvaltes i ulike porteføljer, skal utskillingen foretas på bakgrunn av enten 1) medlemmenes alder, eller 2) medlemmenes gjenværende antall år til pensjonsalder. Det kan ikke legges andre kriterier til grunn for utskillingen enn de som er nevnt her, og det kriteriet som benyttes i ordningen skal gjelde for alle medlemmene, på like vilkår. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det i regelverket fastsettes at medlemmene selv kan bestemme hvilken av porteføljene de vil tilordnes, gitt at alle har samme valgfrihet.

I **tredje punktum** fastsettes den bestemmelse som gjelder dersom det ikke er gitt egne regler i regelverket etter første og annet punktum. Pensjonsordningen skal da bestå av to porteføljer, hvor premiereserven tilhørende medlemmer som har sju år og færre igjen til pensjonsalder skal skilles ut i en egen portefølje.

Fjerde punktum angir det formålet som skal ivaretas dersom premiereserven forvaltes i ulike porteføljer, som skal være å sikre at premiereserven for medlemmer med få år igjen til pensjonsalder blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Uttrykket særlig betryggende henpeiler ikke til en bestemt lav sannsynlighet for tap, men til det relative forholdet mellom risikoen i porteføljene. Bestemmelsen får tilsvarende anvendelse for forholdet mellom risikoen i porteføljene også dersom ordningen har flere enn to porteføljer, jf. første og annet punktum. Det følger av **femte punktum** at dersom premiereserven i ordningen forvaltes i ulike investeringsporteføljer, får første og annet ledd får tilsvarende anvendelse for hver enkelt portefølje.

Finansdepartementet**t i l r å r :**

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endring i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og i lov om foretakspensjon.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endring i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og i lov om foretakspensjon i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endring i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og i lov om foretakspensjon

I

I lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) gjøres følgende endringer:

§ 2-6 første ledd første punktum skal lyde:

(1) Foretak som har pensjonsordning som omfatter 15 eller flere medlemmer eller har pensjonsordning med kollektivt investeringsvalg, skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer.

§ 3-1 bokstav b skal lyde:

–b. som ordning med kollektivt investeringsvalg etter reglene i § 3-2 a.
Nåværende § 3-1 bokstav b blir ny bokstav c.

Ny § 3-2 a skal lyde:

§ 3-2 a Kollektiv investeringsportefølje

(1) Er det fastsatt i regelverket at pensjonskapitalen knyttet til pensjonsordningen skal forvaltes som kollektiv investeringsportefølje, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om hvordan porteføljen skal sammensettes og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen. Før foretaket gjør dette, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(2) Avkastning og tap ved forvaltningen av investeringsporteføljen skal årlig tilordnes pensjonskapitalen og fordeles mellom medlemmene etter opptjent pensjonskapital.

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes pensjonskapital skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder eller antall år igjen til pensjonsalder. Deresom annet ikke er fastsatt i regelverket, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om at opptjent pensjonskapital for alle de medlemmer som har sju år eller færre igjen til pensjonsalder, skal utskilles fra pensjonsordningens øvrige kapital og forvaltes som en egen investeringsportefølje. Investeringsporteføljene skal settes sammen med henblikk på at pensjonskapitalen for medlemmer med få år igjen til pensjonsalder blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Første og annet ledd gjelder tilsvarende for hver enkelt portefølje.

§ 3-5 første ledd første punktum skal lyde:

(1) Et medlem i en ordning med alminnelig forvaltning av pensjonskapitaler har til enhver tid en pensjonskapital tilsvarende summen av de innskudd

foretaket har innbetalt for medlemmet, og en forholdsmessig del av avkastning tilført pensjonsordningen i medlemskapsperioden.

§ 3-5 annet ledd første punktum skal lyde:

(2) Et medlem i en pensjonsordning som forvalter pensjonskapitalen med investeringsvalg har til enhver tid opptjent en pensjonskapital lik summen av innskudd betalt for medlemmet med tillegg og fradrag for medlemmets avkastning og tap.

§ 8-1 annet ledd skal lyde:

(2) Er pensjonsordningen opprettet med investeringsvalg for pensjonskapitalen, gjelder første ledd tilsvarende i forhold til de midler som er knyttet til samtlige medlemmer som inngår i pensjonsordningen.

§ 9-3 første ledd bokstav b utgår. Nåværende bokstav c blir ny bokstav b.

§ 9-3 annet ledd skal lyde:

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i innskuddsfondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b, med mindre innskuddsfondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at forpliktelser som nevnt i første ledd bokstav a blir dekket for inneværende og neste år.

§ 14-1 annet ledd skal lyde:

*(2) Det kan fastsettes i regelverket for den nye pensjonsordningen at opptjent pensjonskapital benyttes som premiereserve for medlemmenes alderspensjonsrettigheter i den nye pensjonsordningen. Lov om foretakspensjon §§ 4-11 annet og tredje ledd, 4-12 og 4-13 gjelder tilsvarende. Bestemmelsen i leddet her gjelder ikke når pensjonsordningen er opprettet med *investeringsvalg for pensjonskapitalen*.*

II

I lov 24. mars 2000 nr. 26 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

§ 2-3 annet ledd skal lyde:

*(2) Ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikringsselskapet for så vidt annet ikke følger av reglene om *kollektiv* investeringsvalg i § 11-1 a eller *investeringsvalg for det enkelte medlem* i § 11-2.*

§ 2-4 første ledd første setning skal lyde:

*(1) Foretak som har pensjonsordning som omfatter 15 eller flere medlemmer eller har pensjonsordning med *kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a*, skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer.*

§ 4-2 annet ledd tredje punktum skal lyde:

*Forvaltes midler knyttet til alderspensjon med *kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a* eller med *investeringsvalg for det enkelte medlem etter § 11-2*, skal opptjent pensjon likevel ikke overstige den rett til pensjon som etter bereg-*

ningsgrunlaget for pensjonsordningen motsvarer den premiereserven medlemmet har opptjent til enhver tid.

§ 5-2 fjerde ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Forvaltes midler knyttet til alderspensjon med kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a eller med investeringsvalg for det enkelte medlem etter 11-2, skal årlig avkastning i sin helhet benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsrettighetene.

§ 11-1 første og annet ledd skal lyde:

(1) Foretaket kan i samsvar med bestemmelser i regelverket avtale med institusjonene at midler tilsvarende pensjonsordningens premiereserve for alderspensjon eller for ytelser som nevnt i kapitlene 6 og 7, skal forvaltes som en investeringsportefølje tilordnet pensjonsordningen. Avtalen skal angi hvordan porteføljen skal sammensettes og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen.

(2) Før foretaket inngår avtale etter første ledd eller endrer sammensetningen av investeringsporteføljen, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

Ny § 11-1 a skal lyde:

§ 11-1 a Engangsbetalt foretakspensjon med kollektivt investeringsvalg

(1) Er det fastsatt i regelverket at midler tilsvarende pensjonsordningens premiereserve for alderspensjon skal forvaltes med kollektivt investeringsvalg, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om hvordan investeringsporteføljen skal sammensettes og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen. Før foretaket gjør dette, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(2) Avkastning og tap ved forvaltningen av investeringsporteføljen skal årlig tilordnes porteføljen og fordeles mellom medlemmene etter opptjent premiereserve.

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes premiereserve for alderspensjon skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder eller antall år igjen til pensjonsalder. Dersom annet ikke er fastsatt i regelverket, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om at opptjent premiereserve for alle de medlemmer som har sju år eller færre igjen til pensjonsalder, skal utskilles fra pensjonsordningens øvrige kapital og forvaltes som en egen investeringsportefølje. Investeringsporteføljene skal settes sammen med henblikk på at premiereserven for medlemmer med få år igjen til pensjonsalder blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Første og annet ledd gjelder tilsvarende for hver enkelt portefølje.

III

Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser

Loven trer i kraft fra den tid Kongen fastsetter. Forskjellige deler av loven kan tre i kraft til forskjellig tid. Kongen kan gi overgangsbestemmelser.

